

Investigation of Interpersonal Dependency Tendency in Terms of Five-Factor Personality Traits

Yağmur ULUSOY

Inönü University, Faculty of Education

Emine DURMUŞ

Inönü University, Faculty of Education

Abstract

The purpose of this study is to determine tendency of interpersonal dependency of university students and examine whether differences between personality traits in terms of levels of interpersonal dependency. The samples of the study are 283 undergraduates enrolled at Inonu University that they are 153 females and 130 males to be randomly determined ages ranging from 18 to 28. Interpersonal dependency tendencies of participants are determined by interpersonal dependency scale, and their personality traits are determined by five factor inventory. Relationship between tendency of interpersonal dependency and personality traits is examined by Pearson's correlation technique, and according to levels of interpersonal dependency, whether to diversify personality traits is examined by the one way MANOVA. The positive relationship interpersonal dependency between neuroticism and agreeableness dimensions of five factors and negative relationship interpersonal dependency between extroversion dimensions are reached as a result of statistical processes. Research findings demonstrated that individuals with low and high levels of interpersonal dependency in terms of extraversion, neuroticism, and compatibility of the five factor personality traits are differentiated. According to age and gender, five factor personality traits and interpersonal dependency tendencies of participants was not found significant difference.

Keywords: *Interpersonal dependency, university students and five factor personality traits*

SUMMARY

As the importance of individual differences in interpersonal relations is increasing the significance of dynamics directing people's relationships in explaining individual differences are also increasing. To explaining human behaviors and tendencies just observing behaviors and tendencies are not sufficient. Therefore, these behaviors and tendencies require to be evaluated in the context of interpersonal relations. One tendency that contributes to individual differences among interpersonal relations is dependency. It is commonly observed that interpersonal dependency is confused with attachment/interdependency. Ainsworth (1972) indicates two important differences between dependency and attachment. First of all, attachment behavior manifests itself by looking for intimacy, but dependent behaviors stands out when seeking help. Second, attachment behavior is directed to a specific person (special for the person) and is channeled to similar specific people, however dependent behavior can be directed to any person who raises and protects the dependent person, or who is a

potential caregiver. To understand whether a person is interdependent or dependent it is important to determine the needs lying behind emotions, thoughts, behaviors and attitudes. Furthermore, to whom tendencies are directed is another important factor. Although these two factors differentiate between dependency and attachment it doesn't answer the question what type of characteristics dependent people have.

Pincus and Wilson (2001) state that in some situations, dependent individuals try to win somebody's favor by presenting themselves as if they are weak and humble, and behave passively and congruently, and that in some other situations such as when dependent people become worry about the termination of the relationship they do what is required and they become quite ambitious and aggressive to guarantee the continuation of the relationship. The fact that dependent people present themselves as if they are passive, obedient, humble and weak points out consistent and constant features of personality. Trait theories, which emphasize how developed personalities differ from each other rather than studying how personality changes from childhood to adulthood, investigate to what extent people's characteristics such as dependency, aggressiveness, sociability differ (Morris, 2002). Among trait theories, five-factor model (FFM, Digman, 1990; McCrae & John, 1992), is widely accepted as appropriate classification of personality traits. These factors are neuroticism, openness to experience, agreeableness, extraversion and conscientiousness (McCrae & Costa, 2006). According to Bornstein and Cecero (2000), five-factor model is the most influential factorial analytical viewpoint in explaining dependency among individuals, which determines interpersonal relationships. It is thought that the present study provides important information regarding whether personality traits will not differ across different dependency levels and whether results obtained from Turkish young adults will show similarity with the literature

Purpose of the Study

In the present study, determining university students' dependency tendencies and assessing the personality traits associated with high and low dependency tendencies are aimed.

METHOD

Since this study, which aimed to assess university students' dependency tendencies and five-factor personality traits, is defining existing situation, it is a survey type research. Interpersonal Dependency Scale and Five-Factor Inventory were administered to 438 students during 2010-2011 education year period between April and May by researchers. To analyze the relationships between subscales of interpersonal dependency scale and five-factor inventory Pearson correlation analyses, and to determine whether interpersonal dependency characteristics and personality traits differed by gender and age one-way multivariate analyses of variance (MANOVA) were conducted.

FINDINGS & RESULTS

While positive significant correlations between interpersonal dependency scales, agreeableness, and neuroticism subscales, negative correlations between dependency, extraversion and openness to experience were found, there was no correlation between dependency and conscientiousness. MANOVA indicated that people with low and high dependency levels showed significant differences in five factor personality traits [$\lambda=.85$, $F_{(5, 276)}=9.85$; $p=.000$, $n^2=.15$]. Differences between the two groups were observed in extraversion [$F_{(1, 282)}=18.96$; $p=.000$, $n^2=.06$], agreeableness [$F_{(1, 282)}=4.37$; $p=.038$, $n^2=.01$] and neuroticism [$F_{(1, 282)}=24.14$; $p=.000$, $n^2=.08$]. Furthermore, there were no differences between age and gender in terms of dependency levels and five-factor personality traits. [$F_{(54, 1309)}=1.48$; $\lambda=1.34$, $p=.052$, $n^2=.04$].

CONCLUSIONS & DISCUSSIONS

The finding that interpersonal dependency, agreeableness, and neuroticism showed positive correlation, and that interpersonal dependency, extraversion, and openness to experience showed negative correlation is similar to other studies (Bornstein & Cecero, 2000; Rubinstein, 2007). In other words, as interpersonal dependency increases agreeableness and neuroticism increase but extraversion and openness to experience decrease. Whether people with low or high interpersonal dependency levels received significantly higher scores on extraversion, agreeableness, and neuroticism scales, which showed significant differences between people with low and high interpersonal dependency, was examined. It is concluded that people with high interpersonal dependency levels are less extravert, more agreeable, and more neurotic, and that people with low interpersonal dependency levels are more extravert, less agreeable, and less neurotic. Dependency levels and personality traits did not differ across age and gender. Although this finding is not similar to Rubinstein (2007)'s finding that showed a negative correlation between age and dependency, it is similar regarding the lack of the relationship between gender and dependency. However, there are some research findings (Alonso-Arbiol, Shaver & Yarnoz, 2002), which show a significant relation between dependency and gender, and which indicate that females are more likely to be dependent than males.

In general, these findings show consistent results with other findings conducted with different other cultures. It can be concluded that in Turkish culture, while young adults with high dependency levels are shy, silent, passive, agreeable, permissive, merciful, worried, introvert, and anxious, those with low dependency levels are social, talkative, critical, opponent, comfortable, self-satisfied and calm. It shouldn't be forgotten that in Turkish society, people who are agreeable, passive, and silent are more likely in the risk of being dependent if they are approved and appreciated than people with critical, opponent and talkative. It is important for the generalizability of the study that assessments on data obtained from different samples are required.

Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi

Yağmur ULUSOY
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Emine DURMUŞ
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Özet

Üniversite öğrencilerinin kişilerarası bağımlılık eğilimlerini belirlemek ve kişilerarası bağımlılık düzeyleri açısından kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığını incelemek bu araştırmanın amacıdır. Çalışmanın örneklemini İnönü Üniversitesi öğrencilerinden tesadüfî olarak belirlenen yaşları 18 ile 28 arasında değişen 153' ü kız, 130' u erkek olmak üzere 283 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların kişilerarası bağımlılık eğilimleri, "Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği" ile kişilik özellikleri "Beş Faktör Envanteri" ile belirlenmiştir. Kişilerarası bağımlılık eğilimleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon tekniği ile, kişilerarası bağımlılık düzeylerine göre kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığı ise tek yönlü MANOVA ile incelenmiştir. Sonuçlar kişilerarası bağımlılık ile beş faktörün yumuşak başlılık ve nevrozizm boyutları arasında pozitif yönde, dışadönüklük boyutu ile negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yine araştırma bulguları kişilerarası bağımlılık düzeyleri düşük ve yüksek olan bireylerin beş faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, uyumluluk ve nevrozizm özellikleri açısından farklılaştığını göstermektedir. Son olarak katılımcıların yaş ve cinsiyete göre kişilerarası bağımlılık eğilimleri ve beş faktör kişilik özellikleri bakımından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: kişilerarası bağımlılık, üniversite öğrencileri ve beş faktör kişilik özellikleri

Kişilerarası ilişkilerde bireysel farklılaşmanın giderek arttığı günümüzde, bu farklılaşmayı açıklamada dikkatin insanların ilişkilerine yön veren dinamiklere kaydığı görülmektedir. İnsan davranışlarını ya da eğilimlerini açıklamak için salt davranışları ya da eğilimleri gözlemleyip değerlendirmenin yeterli olmaması, kuşkusuz ki bu davranış ve eğilimlerin kişilerarası ilişkiler bağlamında değerlendirilme gereksinimini doğurmaktadır. Kişilerarası ilişkilerde bireysel farklılaşmaya katkı sağlayan eğilimlerden biri de kişilerarası bağımlılıktır.

Kişilerarası Bağımlılık

Hirschfeld ve ark. (1976)' na göre kişiler arası bağımlılık değer verilen insanlarla etkileşim, yakınlık ve güvenlik kurma ile bağlantılı ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan karmaşık düşünce, duygu ve inançları yansıtmaktadır. Düşünceler, kişinin kendisiyle ilgili düşünceleri ve başkalarıyla olan ilişkilerini içermektedir. İnançlar,

önemli bir ortamdaki arkadaşlık, samimiyet, karşılıklı bağımlılık gibi durumlarla ilişkilidir. Duygular, hem olumlu (örneğin sıcaklık, yakınlık, yakın ilişki) hem de olumsuz (örneğin, boşluk duygusu, ayrılık, yalnızlık) duyguları barındırır. Bu karmaşık düşünce, duygu ve davranışlar normal yetişkin kişilik yapısının bir parçasıdır ve kendi içerisinde ya da tek başına patolojik değildir (Akt: Hirschfeld ve ark.,1977).

Kişiler arası bağımlılık ile ilgili yukarıdaki açıklamalar geleneksel tanımlara işaret etmekle birlikte, çağdaş tanımlara baktığımızda bağımlılık ile ilgili; motivasyonel (diğerlerinden onay ve destek almak için belirgin bir ihtiyaç hissetme), bilişsel (kendini güçsüz ve işe yaramaz algılama), duyuşsal (özerk bir şekilde görevini yerine getirme gerekliliği durumunda anksiyete yaşama) ve davranışsal (potansiyel bakıcı ile bağları güçlendirecek şekilde kendini sunma stratejilerini kullanma) olmak üzere dört boyuta vurgu yapılmaktadır (Borstein, 2005). Bornstein'e (1993) göre kişilerarası bağımlılık, dört temel boyutu ile karakterize edilmektedir. Motivasyonel boyut diğerleri tarafından desteklenmek, onaylanmak, belirgin bir şekilde yönlendirilme ihtiyacı duymayı; bilişsel boyut diğerlerinin durumların sonuçlarını kontrol edebilen ve güçlü olduğuna inanmakla beraber, kendini güçsüz ve etkisiz (başarısız) olarak algılamayı; duygusal boyut bağımsız bir şekilde bir görevi yerine getirmesi gereken kişinin çabalarının sonuçları diğerleri tarafından değerlendirildiğinde korku ve kaygı yaşama eğilimini ve davranışsal boyut diğerlerinden güvence, rehberlik, onay, destek ve yardım arama ve kişilerarası etkileşimlerde diğerlerine teslim olma eğilimini yansıtmaktadır (Akt: Gardner ve Helmes, 2006).

Kişilerarası bağımlılığa yönelik geleneksel ve çağdaş tanımların vardığı ortak nokta, kişilerarası bağımlılığın duygusal, bilişsel ve davranışsal yönleri ile kişilerarası ilişkilere yön veren bir eğilimi ya da tarzı yansıtır olmasıdır. Ancak kişiler arası bağımlılık kavramının sıklıkla bağlanma/bağlılık kavramıyla karıştırıldığı görülmektedir. Ainsworth (1972) bağımlılık ile bağlanma arasındaki iki önemli farka işaret etmektedir. Öncelikle bağlanma davranışı yakınlık arayışı ile kendini gösterirken, bağımlı davranış yardım arayışı ile kendini göstermektedir. İkinci olarak bağlanma davranışı spesifik bir kişiye (kişi için özel olan) yöneliktir ve benzer spesifik kişilere yöneltilirken, bağımlı davranış, bağımlı kişinin kendi gözünde büyüyen, koruyan ya da bakıcı potansiyeline sahip herhangi bir kişiye/kişilere yöneltilmektedir. Bir kişinin bağlı mı bağımlı mı olduğuna karar vermek için duygu, düşünce, davranış, tutumlarının altında yatan ihtiyaçları belirlemek büyük önem taşımaktadır. Ayrıca yöneltilen eğilimin hangi bireylere dönük olduğu bilgisi de önemli bir diğer faktördür. Bu iki faktör bağımlılığı, bağlanmadan ayırmasına rağmen bağımlı bireylerin hangi özelliklere sahip olduğu sorusunun cevabını vermemektedir.

Pincus ve Wilson (2001) birçok durumda, bağımlı bireylerin gerçekte kendilerini güçsüz ve alçak gönüllü sunarak başkalarının gözüne girmeye çalıştıklarını, pasif ve uysal davrandıklarını, diğer durumlarda örneğin ilişkinin biteceğine ilişkin korku duyulduğunda terk edilmemeyi garantilemek için gerekli görülen yolu kullanarak bir hayli iddialı ve agresif olduklarını belirtmişlerdir. Bir kişinin diğerleri tarafından desteklenmeye, onların kendisine rehberlik etmesine ihtiyaç duyması ve kendisini güçsüz biri olarak algılaması, başta ve ilk olarak, diğerleri tarafından yetiştirilme,

korunma, desteklenme, yönlendirilme isteği ile motive olan bir benlik kavramı yaratır. Diğerleri tarafından desteklenme, yönlendirilme ve korunma isteği ile motive olan bir kişi, diğerlerini hoşnut edecek şekilde davranacak ve desteklenme, korunma ve yönlendirilme ihtiyacını karşılayacak yönde davranışlar sergileyecektir (Bornstein, 1992). Bağımlı bireyleri diğerlerinden ayırmak için sahip oldukları belirgin özellikler hakkında sunulan bilgiler aynı zamanda bağımlılığın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan nedenlerin neler olabileceği sorusunu akla getirmektedir. Bu sorunun cevaplarından biri kültürdür.

Bir toplumun yaşam biçiminin, o toplumdaki çocuk yetiştirme anlayışı ve yöntemleri üzerinde etkili olduğunu belirten Yörükoğlu (2002) farklı kültürlerde yaşayan bireylerin sahip oldukları özelliklerin farklılaştığını ifade etmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan insanların özgürlüğüne düşkün, bağımsız, para ve başarı tutkunu, yarışmaya önem veren, insan ilişkileri yüzeysel, aile içi ilişkileri demokratik insanlar olduklarını; buna karşılık Japonya veya Türkiye'de yaşayan insanların gelenek ve göreneklerine bağlı, pasif, kendi kararlarında bağımsız olamayan ve güçlü aile bağlarına sahip insanlar olduklarını belirtmektedir. Hiç kuşkusuz bu farklılıklar çocuk yetiştirme yöntemlerine de yansımaktadır. Dolayısıyla bağımlılık çocuk yetiştirme tarzının bir işlevi olarak gelişebilir.

Anne ve babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkinin niteliği çocuğun duygusal ve toplumsal gelişimini önemli bir biçimde etkiler. Bu etkisi nedeniyle, çocuk yetiştirme tarzı kişilerarası bağımlılığın nedenleri arasında sıkça vurgulanır. Baumrind'e (1973) göre bağımlı insanın asıl motivasyonu, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki bağımlılık düzeylerinin yordayıcısı olan otoriter ve aşırı koruyucu ailelerin tutumları ile tutarlı olarak destekleyici, koruyucu ilişkiler kurma ve sürdürmektir (Akt. Bornstein, 1992). Aşırı koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumu aynı anda bağımsız ve özerk davranışların gelişiminde çocuğu engellemeye ve hem kız hem de erkek çocukların bağımlı davranışlarını pekiştirmeye hizmet eder. Çünkü ebeveynler çocukların egemenlik ve bağımsızlık duygularının gelişimini içeren deneme-yanılma yoluyla öğrenme gibi yaşantılarla meşgul olmalarına izin vermezler (Bornstein, 1992). Rubinstein'in (2007) yaş ile bağımlılık arasında negatif yönde ilişki olduğu yönündeki açıklaması yaşamın erken dönemlerinde bağımlılığın tohumlarının atıldığını doğrulamaktadır. Ayrıca bağımlılığın cinsiyete göre farklılaştığı (Alonso-Arbiol, Shaver ve Yarnoz, 2002) kadınların erkeklere göre daha bağımlı olduğu bulgusu; Rubinstein'in (2007) bağımlılık düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusu bağımlılığın cinsiyete göre farklılaşması açısından fikir birliğinin sağlanmadığına işaret etmektedir. Çocuklukta aşırı ve yaşına uygun olmayan bağımlılık birçok ruhsal sorunun yeşermesine uygun olan bir toprak gibidir. Ruhsal sorunlar çıkmasa da bağımlı kişilik çocuğun yaşamdaki başarısını ve uyumunu engelleyici bir etken olur (Yörükoğlu, 2002). Çocuklukta itibaren gelişmeye başlayan bağımlılık eğilimi sadece bireyin çocukluk yaşantılarını değil yetişkinlik yaşantıları üzerinde de etkili olabilmektedir. Her kültürün ya da toplumun desteklediğini söylemek mümkün olmasa da yetişkin bir bireyin kendi kendine yetebilmesi beklenir. Maslow (1970), bireylerin tüm ihtiyaçları karşılanmış olsa bile bireysel olarak ne yapabileceği yönünde bir sorunla karşılaşacağını, bunun da kendini gerçekleştirme ihtiyacına işaret ettiğini belirtmektedir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinin en üst basamağında yer alan kendini gerçekleştirmenin koşullarından biri olan bireyin kendi başına yetebilmesi yani yalnızlığı ile baş edebilmesinin önündeki engellerden birinin bağımlılık olduğu söylenebilir.

Bağımlılık ile ilgili kuramsal açıklamalarda da görüldüğü gibi (Pincus ve Wilson, 2001), bağımlı bireylerin boyun eğici, uysal, sessiz, pasif, izin verici oldukları; desteklenme, yönlendirilme ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında ya da eleştirildikleri veya terk edildikleri zaman ise bir hayli kaygılı ve agresif davranışlar sergilediklerini ortaya koymaktadır. Bu özellikler bireyi diğerlerinden ayıran, duyuşsal, bilişsel ve davranışsal bir örüntü gösteren kişiliği vurgulamaktadır.

Beş Faktör Kişilik Modeli

Kişiliğin ilk çocukluk dönemlerinden yetişkinliğe nasıl geliştiği ya da değiştiğini incelemek yerine gelişimini tamamlamış yetişkin kişiliklerin nasıl birbirinden farklılaştığı üzerinde duran ayırıcı özellik kuramları insanların bağımlılık, kaygı, saldırganlık ve sosyallik gibi özelliklerin ne derece farklılaştığını öne sürmektedirler (Morris, 2002). Yirmi yıldan fazla bir süredir, kişilik psikolojisi üzerinde kayda değer değişimler görülmektedir. Özellik (trait) psikolojisi, 1970'li yıllarda popülerliğini kaybetmiş olmasına rağmen, günümüze oldukça baskın bir paradigma olarak geri dönmüştür. Ayırıcı özellik kuramlarından Beş faktör modeli (FFM, Digman, 1990; McCrae ve John, 1992), geniş ölçüde kişilik özelliklerinin uygun sınıflandırması olarak kabul edilmektedir. Bu faktörler; nevrotizm, gelişime/deneyime açıklık, yumuşak başlılık (uyumluluk), dışa dönüklük ve öz disiplindir (McCrae ve Costa, 2006). Dışadönüklük eğilimi yüksek olan bireyler, sosyal, konuşkan, iddialı ve aktifken; dışadönüklük eğilimi düşük olan bireyler ise sıkılgan, çekingen ve temkinlidirler. Yumuşak başlılık eğilimi yüksek olan bireyler, sakin, uysal/itaatkar, cömert, işbirlikçi ve alçakgönüllüken; yumuşak başlılık eğilimi düşük olan bireyler ise sinirli, acımasız, katı ve kuşkuculardır. Deneyime açıklık eğilimi yüksek olan bireyler, entelektüel, yaratıcı, duyarlı ve açık görüşlüken; deneyime açıklık eğilimi düşük olan bireyler ise gerçekçi, duyarsız ve gelenekçidirler. Öz disiplin eğilimi yüksek olan bireyler, özenli/dikkatli, kusursuz, sorumluluk sahibi ve titizken; öz disiplin eğilimi düşük olan bireyler ise sorumsuz, düzensiz ve dağınıktırlar. Nevrotizm eğilimi yüksek olan bireyler, kaygılı, depresif, öfkeli ve güvensizken; nevrotizm eğilimi düşük olan bireyler ise sakin, öz güvenli ve duygusal açıdan dengeli olarak tanımlanmaktadır (Roccas, Sagiv, Schwartz ve Knafo, 2002).

McCrae ve Costa (2006) özellikleri (traitleri) düşünce, duygu ve davranışlarda tutarlı örüntüler gösteren eğilimlerdeki bireysel farklılık alanları olarak tanımlamaktadırlar. Bireysel farklılık alanları olarak tanımlanan özellikler, bu özellikleri gösterme düzeyine göre sıralanan ya da derecelendirilen insanlar anlamına gelmektedir. İnsanların bazıları çok güvenir, bazıları güvenir, küçük bir kısmı ise şüphelidir. Bir insana şüpheli demek yerine çok, az, orta düzeyde şüpheli demek o insana dair daha ayrıntılı bir bilgi sunmaktadır. İnsanların sahip oldukları bu

özelliklerinin derecelendirilmesi ve sınıflandırılması kişiliğin özellikler açısından anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Bornstein ve Cecero'ya (2000) göre beş faktör kuramı, kişilerarası ilişkilerde belirleyici olan kişilerarası bağımlılığı açıklayan en etkili faktör analitik bakış açıdır. Kişilerarası bağımlılığın motivasyonel boyutunun kişinin pasif kalmasında; bilişsel boyutunun kişinin kendisini savunmasız algılamasında; duygusal boyutunun kendisini kaygılı hissetmesinde ve davranışsal boyutunun kişinin uysal ve sessiz davranmasında belirleyici olduğu görülmektedir. Kişinin kendisini savunmasız algılaması ve endişeli hissetmesi nevrozizm boyutunun alt boyutlarından ikisi; pasif kalması ve sessiz davranması dışadönüklük boyutunun alt boyutlarından ikisi ve uysal davranması yumuşak başlılık boyutunun alt boyutlarından biridir.

Kuramsal olarak kişilerarası bağımlılık ile beş faktör modelinin nevrozizm ve yumuşak başlılık boyutları arasında pozitif yönde ilişki; dışa dönüklük, deneyime açıklık ve öz disiplin arasında ise negatif yönde ilişki olduğu varsayılmaktadır. Bornstein ve Cecero (2000); Costa ve McCrae (1988), Dunkley, Blankstein ve Flett (1997), Dyce ve O'Connor (1998), Hyer ve diğ.(1994), McCrae, Costa ve Piedmont (1993) ve Mongrain'nin (1993) araştırmaları üzerinde yapmış oldukları meta analiz çalışmalarında bu varsayımı doğrulayacak yönde bulgulara ulaşmışlardır. Rubinstein (2007) de Bornstein ve Cecero (2000) gibi kişilerarası bağımlılık ile beş faktör modelinin nevrozizm ve yumuşak başlılık boyutları arasında pozitif yönde ilişki; dışa dönüklük, deneyime açıklık ve öz disiplin arasında ise negatif yönde ilişki olduğunu gösteren bulgulara ulaşmışlardır. Pincus ve Gurtman'ın (1995) yapmış oldukları araştırmada bağımlılık ile nevrozizm arasında pozitif yönde ilişki, öz disiplini ve dışa dönüklük arasında negatif yönde ilişkinin bulunması, ancak yumuşak başlılık arasında ilişkinin bulunmaması bu varsayımı tam anlamıyla doğrulamamaktadır. Dunkley ve diğerleri (2006) bağımlılığın uyumsuz yönünü temsil eden muhtaç hissetme (terk edilme ya da ayrılma korkusu ve diğerlerine karşı bağımlılık hissetme) ve bağımlılık/dışa bağımlılık (diğerlerinin eylemlerinden etkilenmeye karşı hassas olma) bileşenleri ile beş faktör özellikleri arasında ilişkiyi inceledikleri araştırmaları, nevrozizm ve yumuşak başlılık kişilik özelliği ile hem muhtaç hissetme hem de bağımlılık arasında ve öz disiplin kişilik özelliği ile bağımlılık arasında pozitif yönde; dışa dönüklük, deneyime açıklık ve öz disiplin kişilik özelliği ile muhtaç hissetme arasında negatif yönde ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Öz disiplin ile dışa bağımlılık arasında pozitif yönde ilişkinin bulunması yukarıdaki varsayımı tam anlamıyla doğrulamamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Kişilerarası bağımlılık ile nevrozizm ve uyumluluk özelliği arasında pozitif yönde; dışa dönüklük, deneyime açıklık ve öz disiplin özellikleri arasında negatif yönde ilişki olduğu varsayımını destekleyen araştırmalar olmasına rağmen, bu varsayımı tam anlamıyla desteklemeyen araştırmaların da olduğu görülmektedir. Bu araştırmalarda kişilerarası bağımlılık ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bu çalışmanın Türk kültüründen elde edilecek bulguların yukarıdaki bulgularla tutarlık gösterip göstermediği konusunda olduğu gibi bağımlı bireylerin kişilik özelliklerinin

Türk kültüründe farklılık gösterip göstermediği konusunda da önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin belirlenmesi ve bağımlılık eğilimi düşük ve yüksek olan bireylerin sergiledikleri kişilik özellikleri açısından incelenmesi olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Beş Faktör Envanteri 2010-2011 Eğitim öğretim yılında Nisan-Mayıs ayları içerisinde 438 öğrenciye araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Ölçekler katılımcılara gruplar halinde uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinin, kişilerarası bağımlılık eğilimleri ve beş faktör kişilik özelliklerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma var olan durumu betimlediği için tarama modelli bir araştırmadır.

Evren-Örneklem

Araştırmanın evreni üniversite öğrencileri iken İnönü Üniversitesinde öğrenim gören sekiz fakülteye kayıtlı öğrencilerden Eğitim, Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar, İktisadi ve İdari Bilimler ve Mühendislik olmak üzere tesadüfi olarak belirlenen beş fakülteye devam eden oransız kümeleme örneklem yöntemi ile seçilen yaşları 18 ile 28 arasında değişen ($X=21.37$) 153' ü kız, 130' u erkek olmak üzere % 33.2'si birinci, % 27.9'u ikinci, %20.1' i üçüncü ve %18.7'si dördüncü sınıfa devam eden toplam 283 kişi ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri toplama araçları

Beş Faktör Envanteri (The Big Five Inventory, BFI): Beş Faktör Envanteri John, Donahue ve Kentle (1991) tarafından geliştirilmiş beş faktörün prototipik bileşenlerini ölçen kısa bir ölçme aracıdır. On ile sekiz madde arasında değişen alt ölçekleri olmasına rağmen, hem iyi psikometrik özellikleri hem de alt ölçekleri iyi temsil eden maddelere sahiptir (John ve Srivastava, 1999). Ölçeğin "Dışadönüklük" alt ölçeğinde 8 madde, "Uyumluluk/yumuşak başlılık" alt ölçeğinde 9 madde, "Öz disiplin/sorumluluk" alt ölçeğinde 9 madde, "Nevrotizm (duygusal dengesizlik)" alt ölçeğinde 8 madde ve "Deneyime Açıklık" alt ölçeğinde 10 madde olmak üzere 44 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir. 2., 6., 8., 9., 12., 18., 21., 23., 24., 27., 31., 34., 37., 41. ve 43. maddeler tersten puanlanmaktadır (John ve Srivastava, 1999). Ölçeğin Türkçe' ye uyarlaması Sümer ve Sümer (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Sümer, Lajunen ve Özkan (2005) tarafından Türkiye' deki uygulamada envanterin Cronbach alpha katsayılarının .66 ile .77 arasında değişmiştir (Akt. Çifiliz, 2009). John ve Srivastava (1999) envanterin Cronbach alpha katsayılarının .75 ile .90 arası değiştiği ayrıca üç ay

süre ile uygulanan test tekrar test ölçümlerinin ise .80 ile .90 arasında değiştiği sonucuna ulaşırken; Fossati, Borroni, Marchione ve Maffei (2011) Cronbach alpha değerlerinin .77 ile .81 arasında değiştiği; iki ay süreli test tekrar test güvenilirlik değerlerinin .75 ile .86 arasında değiştiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışma kapsamında ise Beş Faktör Envanterinin alt ölçeklerinin Cronbach alpha değerlerinin ise .62 ile .80 arasında değiştiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (Interpersonal Dependency Inventory, IDI): Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (Interpersonal Dependency Inventory) Hirsch-feld, Klerman, Gough, Barrett ve Korchin (1977) tarafından kişilerin kişilerarası bağımlılık eğilimlerini belirlemek için geliştirilmiştir. Kendini değerlendirmeye dayalı "bana çok uygun" dan "hiç uygun değil" e göre derecelendirilen dörtlü likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 18 maddeden oluşan "Duygusal Güven" alt ölçeği, 16 maddeden oluşan "Sosyal Öz Güven Eksikliği" alt ölçeği ve 14 maddeden oluşan "Otonomi" alt ölçeği olmak üzere üç alt ölçek bulunmaktadır. Normal örneklem için Duygusal Güven, Sosyal Özgüven Eksikliği ve Otonomi alt ölçekleri split-half güvenilirlik değerleri .76 ile .86 arasında; hasta örneklem için .84 ile .91 arasında değişmektedir. Türkçe' ye uyarlaması Ulusoy (2010) tarafından gerçekleştirilen ölçeğin yapı geçerliği çalışmasında 48 maddeden 4' ünün atılarak yapılan faktör analizinde 44 maddenin ölçeğin orijinalinde olduğu gibi üç alt ölçeğe yerleştiği görülmüştür. Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği alt ölçekleri için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .72 ila .79 arasında değişirken, toplam puan için ise .75 değeri elde edilmiştir. Test-tekrar test korelasyon katsayıları alt ölçekler için .69, .83 ve .89 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca toplam puan için test-tekrar test korelasyon katsayısının .82 olduğu bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında ise Kişilerarası Bağımlılık Ölçeğinin alt ölçeklerinin Cronbach alpha değerlerinin ise .78 ile .81 arasında değiştiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmaya katılan 438 kişiden 146'sının ölçekleri sağlıklı doldurmaması (bazı maddelerin boş bırakılması) ve tutarsız yanıtlamasından dolayı 146 kayıp veriler çıkarılarak 292 öğrenciden elde edilen veriler analizlere tabi tutulmuştur. 292 öğrenciden elde edilen veriler üzerinde yapılan analizler sonucunda 9 kişinin puanlarının aşırı değerler almasından dolayı 9 kişiye ait veriler de çıkarılmıştır. Böylece analizler toplam 283 kişilik veriler üzerinde yapılmıştır.

Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Beş Faktör Envanterinin alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi için Pearson korelasyon analizi ve kişilerarası bağımlılık düzeyleri ve kişilik özelliklerinin cinsiyet ve yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için tek yönlü çoklu varyans (MANOVA) analizi yapılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Örneklem grubunun kişilerarası bağımlılık eğilimlerini belirlemek için dikkate alınan kriter ortalamasının altında ve üstündeki değerlerdir. Bu kriter dikkate alınarak

örneklem grubunun % 51.2' sinin bağımlılık eğilimi yüksek bulunurken; %48.8' nin bağımlılık eğilimi düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca standart sapmanın altında ve üstünde kalan ortalama değere de bakılmıştır. %17.3' ünün standart sapmanın üstünde yani bağımlılık eğilimi çok yüksek ; %16.6' sının standart sapmanın altında ortalama değer aldığı yani bağımlılık eğiliminin çok düşük olduğu görülmüştür.

MANOVA'nın yapılabilmesi için bazı varsayımların karşılanmış olması beklenir. Öncelikle Büyüköztürk'ün (2007) de belirttiği gibi Mahalonobis uzaklıklarına bakılmış 9 tane aşırı/uç değerler analizler öncesi veri setinden çıkarılmıştır. Tabachnick ve Fidel (1996) Mahalonobis uzaklıkları için beş bağımlı değişken için belirlen kritik değer 20.52 olduğunu belirtmiştir (Akt. Pallant, 2005). Bu araştırmada 9 tane uç değerler çıkartıldıktan sonra elde edilen tablo değerinin ise 19.41 yani kritik değerden küçük olduğu görülmüştür. MANOVA'nın varsayımlarından bir değerinin verilerin normal dağılım sergilemesi olduğunu belirten Tabachnick ve Fidel (2001) normallige basıklık ve çarpıklık katsayıları ile bakılabileceğini önermektedir. Dağılımın normalligine çarpıklık ve basıklık değerleri ile bakılmıştır.

Tablo 1
Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Beş Faktör Envanterine İlişkin Betimsel Değerler

Ölçekler	\bar{X}	Sd	N	Min.	Maks.	Çarpıklık	Basıklık
Toplam Puan(KBÖ)*	37.03	13.73	283	11	74	-.21	.17
Otonomi*	31.77	6.83	283	16	56	.57	.32
Sosyal Özgüven eksikliği*	20.76	4.82	283	12	38	.78	.53
Duygusal Güven*	48.05	8.53	283	29	68	-.05	-.43
Dışa dönüklük**	27.98	6.56	283	11	40	-.18	-.61
Uyumluluk**	33,13	5.05	283	9	45	-.56	1.17
Öz disiplin**	34.68	6.02	283	17	45	-.39	-.46
Nevrotizm**	22.93	6.24	283	8	39	.00	-.50
Deneyim Açıklık**	38,30	5.85	283	19	50	-.30	-.06

*Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği toplam puanı ve alt ölçekleridir;

**Beş Faktör Kişilik Envanterinin alt ölçekleridir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi veri setinden elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri, ölçeklerden elde edilen puanların normale yakın bir dağılım sergilediğini göstermektedir. Tabachnick ve Fidel'e (2001) göre diğer bir varsayım olan doğrusallık ise iki değişken arasındaki ilişkinin doğrusal bir yönü olduğuna dayanmaktadır. Değişkenler için doğrusal ilişkiyi ortaya koymada Pearson'nın r katsayısının önemli bir uygulama olduğunu belirtmektedirler. Doğrusal ilişkiye Pearson korelasyon değerleri ile bakılmıştır.

Tablo 2
Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Beş Faktör Envanterinin Alt Boyutlarının Korelasyon Değerleri

	KBÖ	OO	SGE	DG	DD	YB	ÖD	NV	DA
KBÖ	1								
OO	-.65**	1							
SGE	.53 **	-.12*	1						
DG	.78**	-.19**	.17**	1					
DD	-.26**	.06	-.55**	-.05	1				
YB	.20**	-.29**	-.03	.12*	.01	1			
ÖD	-.02	-.09	-.31**	.07	.14*	.43**	1		
NV	.38**	-.16**	.31**	.31**	-.26**	-.28**	-.32**	1	
DA	-.11*	.15*	-.31**	.11*	.36**	.12*	.16*	-.19**	1

* $p < .05$ ** $p < .01$

Not: Otonomi:OO, Sosyal Güven Eksikliği:SGE, Duygusal Güven: DG, Dışa Dönüklük:DD, Yumuşak Başlılık:YB, Öz Disiplin: ÖD, Nevrotizm: NV, Deneyime Açıklık:DA

Tablo 2’ de görüldüğü gibi Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği toplam puanı ile Otonomi alt ölçeği ($r = -.65$), Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçeği ($r = .53$), Duygusal Güven alt ölçeği ($r = .78$), Beş Faktör Envanterinin Dışa Dönüklük alt ölçeği ($r = -.26$), Yumuşak başlılık alt ölçeği ($r = .20$), Nevrotizm ($r = .38$) ve Deneyime açıklık alt ölçekleri ($r = -.11$) arasındaki ilişkiler anlamlı bulunurken ($p < .01$; $p < .05$); Öz disiplin alt ölçeği ($r = -.02$) arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$). Kişilerarası bağımlılık ölçeği ile kişilerarası bağımlılık ölçeğinin duygusal güven ve sosyal öz güven eksikliği alt ölçekleri arasında pozitif; otonomi alt ölçeği ile negatif yönde bulunan ilişki; Bornstein ve arkadaşlarının (1993) kişilerarası bağımlılığın sosyal öz güven eksikliği ve duygusal güven ile arasında pozitif; otonomi ile arasında negatif yönde ilişki olduğunu gösteren araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Kişilerarası bağımlılık ölçeği ile yumuşak başlılık ve nevrotizm alt ölçekleri arasında pozitif yönde, dışadönüklük ve deneyime açıklık alt ölçekleri arasında negatif yönde bir ilişkinin bulunması Pincus ve Gurtman’ın (1995) bağımlılık ile nevrotizm arasında pozitif yönde ilişki, öz disiplin ve dışa dönüklük arasında negatif yönde ilişki olduğunu gösteren bulgularıyla tutarlıdır. Ayarica bağımlılık ile nevrotizm ve yumuşak başlılık boyutları arasında pozitif yönde; dışa dönüklük, deneyime açıklık ve öz disiplin arasında negatif yönde ilişki olduğunu gösteren çalışmalarla da (Bornstein ve Cecero, 2000; Rubinstein, 2007) benzerlik göstermektedir.

Kişilerarası bağımlılık ile nevrotizm, yumuşak başlılık arasında pozitif yönde; dışa dönüklük ve deneyime açıklık ile negatif yönde bulunan anlamlı bulunan; öz disiplinle anlamlı bulunmayan ilişki; Saulsman ve Page’ in (2004); Costa ve McCrae (1990), Trull (1992), Soldz ve diğerleri (1993), Yeung ve diğerleri (1993), Cloninger ve Svrakic (1994), Coolidge ve diğerleri (1994), Hyer ve diğerleri (1994), Lehne (1994), Duijsens ve Diekstra (1996), Ball ve diğerleri(1997), Blais (1997) ile Dyce ve O’Connor’ın (1998) araştırmalarını inceledikleri meta analiz çalışmasında bağımlı

kişilik bozukluğu ile nevrozizm ve yumuşak başlılık arasında pozitif yönde, dışadönüklük, deneyime açıklık ve öz disiplin arasında negatif yönde ilişki buldukları bulgusu öz disiplin boyutu dışında örtüşmektedir. Kişilerarası bağımlılık ile öz disiplin arasında ilişkinin bulunmaması, düzenli, çalışkan, hırslı ve azimli olmak gibi özelliklere sahip olan öz disiplinin hem içten (kişinin kendi isteği) hem de dıştan (diğerlerinin baskısı) odaklı olması ile açıklanabilir. Bu bulgulardan yola çıkarak kişilerarası bağımlılık eğilimi artıkça, nevrozizm ve yumuşak başlılık düzeyinin arttığı; dışa dönüklük ve deneyime açıklık düzeyinin ise azaldığı söylenebilir.

Kişilerarası Bağımlılık Ölçeğinin Otonomi alt ölçeği ile Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçeği ($r=-.12$) ve Duygusal Güven alt ölçeği ($r=.19$) arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmuştur ($p<.05$, $p<.01$). Ayrıca Yumuşak başlılık alt ölçeği ($r=-.29$), Nevrotizm alt ölçeği ($r=-.16$) ve Deneyime açıklık alt ölçeği ($r=.15$) ile arasındaki ilişkiler anlamlı bulunurken ($p<.01$); Dışa dönüklük ($r=.06$) ve Öz disiplin alt ölçekleri ($r=-.09$) arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$). Kişilerarası bağımlılık ölçeğinin otonomi alt ölçeği ile yumuşak başlılık ve nevrozizm alt ölçekleri arasında negatif yönde, deneyime açıklık alt ölçeği arasında pozitif yönde bulunan ilişki, otonom düzeyi arttıkça deneyime açıklığın arttığı, nevrozizm ve yumuşak başlılık düzeyinin ise azaldığı yönünde açıklanabilir. Dışa dönüklük alt ölçeği arasında anlamlı bulunmayan ilişki özerk bireylerin dışa dönük olarak algılanamayacağını göstermektedir. Kişilerarası Bağımlılık ölçeğinin Sosyal Özgüven alt ölçeği ile Duygusal Güven alt ölçeği arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur ($p<.01$). Ayrıca Dışadönüklük alt ölçeği ($r=-.55$), Öz Disiplin alt ölçeği ve Deneyime açıklık alt ölçekleri ($r=-.31$) ve Nevrotizm alt ölçeği ($r=.31$) ile arasındaki ilişkiler anlamlı bulunurken ($p<.01$); Yumuşak başlılık alt ölçeği arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır ($r=-.03$, $p>.05$). Sosyal özgüven eksikliği alt ölçeği ile dışa dönüklük, öz disiplin ve deneyime açıklık alt ölçekleri arasında negatif yönde, nevrozizm alt ölçeği ile pozitif yönde bulunan ilişki, sosyal özgüven eksikliği hissetme düzeyi arttıkça nevrozizm düzeyinin arttığı; dışa dönüklük, öz disiplin ve deneyime açıklığın azaldığı yönünde açıklanabilir. Kişilerarası Bağımlılık ölçeğinin Duygusal Güven alt ölçeği ile Yumuşak başlılık alt ölçeği ($r=-.12$), Nevrotizm alt ölçeği ($r=.31$), Deneyime açıklık alt ölçeği ($r=.11$) ile arasındaki ilişkiler anlamlı bulunurken ($p<.05$, $p<.01$); Dışa dönüklük ($r=-.05$) ve Öz disiplin alt ölçekleri ($r=.07$) arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$). Duygusal güven alt ölçeği ile yumuşak başlılık, deneyime açıklık ve düşük olmakla birlikte nevrozizm arasında pozitif yönde bulunan ilişki, duygusal güven ihtiyacı arttıkça, nevrozizm, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık düzeyinin arttığı yönünde açıklanabilir. Hirschfeld ve arkadaşlarının (1977), nevrozizm ile duygusal güven ve sosyal özgüven eksikliği arasında pozitif yönde buldukları ilişki ile bu araştırmada elde edilen bulgular tutarlılık göstermekte, otonomi ile arasındaki ilişkinin anlamlı bulunmaması ise yukarıda açıklanan negatif yönde bulunan ilişki ile benzerlik göstermemektedir. Bu bulgu otonom bireylerin nevrozizm düzeylerinin daha düşük olduğu yönünde açıklanabilir. Görüldüğü gibi alt ölçekler arasındaki anlamlı düzeyde bulunan ilişkiler değişkenler arasında doğrusallık varsayımını doğrulamaktadır.

Varsayımlardan biri olan homojenlik, gruplanmış veriler için değişkenlerden biri farklı (grup değişkeni) ve bağımlı değişkenler sürekli olduğunda grup değişkeninin tüm

düzeylerinin aynı olduğu varsayımına dayanmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2001). Varyansların ve varyans-kovaryans matrislerinin homojenliğini incelemek için Box'ın M ve Levene'ın F testlerine bakılmıştır. Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası bağımlılık düzeylerine göre hesaplanan Levene testinde F değerlerinin anlamlılık düzeyleri (.31 ile .95 arasında değişmekte, $p > .05$) ve Box'ın M testi değeri (.065, $p > .05$) anlamlı bulunmamıştır. Bu değerler varyansların ve varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği sayıltılarını karşılamaktadır.

Kişilerarası bağımlılık düzeyleri farklılaşan bireylerin beş faktör kişilik özellikleri arasında fark olup olmadığı tek yönlü MANOVA ile incelenmiştir. Kişilerarası bağımlılık düzeyleri düşük ve yüksek olan bireylerin beş faktör kişilik özellikleri arasında farklılık anlamlı bulunmuştur [$\lambda = .85$, $F_{(5, 276)} = 9.85$; $p = .000$, $n^2 = .15$]. Gruplar arasındaki farklılığın dışadönüklük [$F_{(1, 282)} = 18.96$; $p = .000$, $n^2 = .06$], yumuşak başlılık [$F_{(1, 282)} = 4.37$; $p = .038$, $n^2 = .01$] ve nevrozizm [$F_{(1, 282)} = 24.14$; $p = .000$, $n^2 = .08$] boyutları arasında olduğu görülmüştür. Kişilerarası bağımlılık düzeyleri düşük ve yüksek olan bireylerin beş faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve nevrozizm özellikleri açısından anlamlı bulunan farklılığın hangi grupların lehine olduğuna bakılmıştır. Grup ortalamalarına bakıldığında kişilerarası bağımlılık eğilimi düşük olanların dışadönüklük ölçeği ortalamaları ($\bar{x} = 29.75$), kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olanların dışadönüklük ölçeği ortalamalarından ($\bar{x} = 26.45$); kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olanların yumuşak başlılık ölçeği ortalamaları ($\bar{x} = 33.74$), kişilerarası bağımlılık eğilimi düşük olanların yumuşak başlılık ölçeği ortalamalarından ($\bar{x} = 32.49$), kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olanların nevrozizm ölçeği ortalamaları ($\bar{x} = 24.64$), kişilerarası bağımlılık eğilimi düşük olanların nevrozizm ölçeği ortalamalarından ($\bar{x} = 21.12$) yüksek olduğu görülmüştür. Kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük olanların dışadönüklük eğilimlerinin, kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olanların dışadönüklük eğilimlerine göre yüksek çıkmıştır. Yani kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler daha az dışa dönük iken, kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük olan bireyler daha fazla dışa dönüktürler. Kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olanların yumuşak başlılık eğilimlerinin, kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük olanların yumuşak başlılık eğilimlerinden yüksek bulunmuştur. Yani kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler daha fazla yumuşak başlı iken, kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük olan bireyler daha az yumuşak başlıdır. Kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olanların nevrozizm eğilimlerinin, kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük olanların nevrozizm eğilimlerinden yüksek bulunmuştur. Yani kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler daha fazla nevrozik iken, kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük olan bireyler daha az nevroziktir.

Yaş ve cinsiyete göre farklılaşan bireyler arasında kişilerarası bağımlılık düzeyleri ve beş faktör kişilik özellikleri bakımından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır [$F_{(54, 1309)} = 1.48$; $\lambda = 1.34$, $p = .052$, $n^2 = .04$]. Yaş ve cinsiyete göre farklılaşan bireylerin kişilerarası bağımlılık düzeyleri ve beş faktör kişilik özellikleri bakımından anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmaması, yaş ve cinsiyetin kişilerarası bağımlılık düzeyleri ve

beş faktör özellikleri açısından anlamlı bir farklılık yaratmadığını ortaya koymaktadır. Ancak Rubinstein (2007), yaş ile bağımlılık ve nevrozizm arasında negatif yönde ilişkinin olduğu, bağımlılık düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Deneyime açıklılık, yumuşak başlılık ve nevrozizm cinsiyete göre farklılaşırken, öz disiplin ve dışa dönüklük ise cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Ayrıca kadınlar erkeklere göre daha öz disiplinli ve dışa dönük bulunmuştur. Tatar'ın (2009) çalışması dışa dönüklük, nevrozizm ve deneyime açıklık boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığını, kızların erkeklere oranda daha dışa dönük ve deneyime açık oldukları aynı zamanda nevrozizm düzeylerinin daha yüksek çıktığını göstermektedir. Bu araştırmada yaş ve cinsiyete göre farklılaşan bireylerin kişilerarası bağımlılık ve beş faktör özellikleri bakımından anlamlı bir farklılığın olmaması; örneklemin yaş aralığının geniş olmaması ile açıklanabilir. Aynı zamanda üniversite ortamının cinsiyet açısından kişilerarası bağımlılık düzeyleri arasındaki farklılıkları azaltıcı etkisinin olabileceği de düşünülebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin kişilerarası bağımlılık eğilimlerini belirlemek ve kişilerarası bağımlılık düzeyleri açısından kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir. John ve Srivastava (1999) kişiliğin binlerce özelliğini ayrı ayrı incelemektense kişiliğin daha spesifik özelliklerini incelemeleri için araştırmacılara kolaylık sağladığını belirttikleri modellerden biri olan beş faktör modeli ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiye bakılan araştırmaların (Soldz ve diğ., 1995; Paunonen ve Ashton, 2001; Eryılmaz ve Öğülmüş, 2010; Aliyev, 2008; Sevi, 2009) yanı sıra kişilik ile kişilerarası ilişkilere yön veren bir boyut olan kişilerarası bağımlılık ile ilgili araştırmaların da (Dunkley ve diğ.,2006; Bornstein, ve Cecero, 2000; Pincus ve Gurtman, 1995) olduğu görülmektedir. Pincus ve Wilson (2001), bağımlı bireylerin kendilerini güçsüz, başarısız algıladıklarını ve alçak gönüllü, uysal, pasif davranarak diğerlerinden gelen destek ve ilgiyi garantilediklerini, bunu sağlayamadıklarında oldukça agresif olduklarını açıklamaktadırlar. Bornstein (1992), bağımlı insanların asıl amaçlarının, destekleyici bir ilişki ve yardım elde etmek ve bu ilişki ve yardımı sürdürmek olduğunu ve basit bir şekilde ilişki kurma ve sürdürmedeki şanslarını artıracaklarına inandıkları davranışları seçtiklerini belirtmektedir. Aktif davranmak bağımlı bireylerin ilişki kurma ya da yardım sağlama gibi amaçlara ulaşmalarını sağladığında aktif davrandıkları, pasif ve uysal davranmak bu amaçlara ulaşmalarını sağladığında ise pasif davrandıkları ifade etmektedir. Bu bulgular bağımlı bireyleri bağımlı olmayan bireylerden ayıran farklı kişilik özelliklerin olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Sonuç olarak kişilerarası bağımlılık eğilimi arttıkça yumuşak başlılık ve nevrozizm artmakta; dışa dönüklük ve deneyime açıklık azalmaktadır. Ayrıca kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerin daha az dışa dönük, daha fazla yumuşak başlı ve nevrozik, kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük olan bireylerin ise daha fazla dışa dönük, daha az yumuşak başlı ve nevrozik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaş ve cinsiyete göre farklılaşan bireyler arasında kişilerarası bağımlılık düzeyleri ve beş faktör

kişilik özellikleri bakımından anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır. Genel olarak çalışmanın bulguları diğer kültürlerdeki çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Türk kültüründe genç yetişkinlerden bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerin, sıkılgan, sessiz, pasif, uysal, hoşgörülü, merhametli, kaygılı, içine kapanık, heyecanlı iken bağımlılık düzeyi düşük olan bireylerin sosyal, konuşkan, aktif, eleştirel, karşı çıkan (muhalif), şüpheli, rahat, kendinden memnun ve sakin oldukları sonucu çıkmaktadır. Ayrıca kişilerarası bağımlılıkta uysallık, hoşgörülük, merhametlilik, kaygılı ve heyecanlı olma, içe kapanıklık, gelenekçilik, tutuculuk kişilik özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Toplumumuzda uysal, pasif ve sessiz kişilerin; eleştirel, muhalif, konuşkan kişilerden daha çok onay ve takdir görmelerinin diğerlerine bağımlı kalma riski ile karşı karşıya kalmalarına neden olabileceği unutulmamalıdır. Eğer bağımlılık pekiştiriliyorsa kendi başına karar vermeyen, diğerlerine sırtını dayayan, sorumluluk almayan ve kendine güvenmeyen, bağımsız hareket edemeyen, pasif, içine kapanık, uysal, kaygılı bir birey yetiştiriliyor demektir.

Türkiye’ de anne baba otoritesi, doğal görülen ve bundan dolayı çocuk tarafından kabul edilen bir durumdur. Öztürk (1961) Türkiye’ de anne ve babaların çocuğun bağımlılık ve boyun eğme eğilimlerini ödüllendirerek güçlendirdiğini gözlemlemiştir (Akt: Kağıtçıbaşı, 1973). Bu araştırmada bağımlılık eğiliminin düzeyleri dikkate alındığı her iki kişiden birinin bağımlılık eğiliminin yüksek (%51.2) olduğu ayrıca neredeyse her on kişiden ikisinin (%17.3) bağımlılık eğiliminin çok yüksek çıktığı; her on kişiden ikisinin (16.6) bağımlılık eğiliminin çok düşük çıktığı göz önüne alındığı, kültürümüzde bağımlılık eğiliminin küçümsenmeyecek bir düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca kişiliğin tamamlandığı ve az değişkenlik gösteren genç yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencilerinin dikkate alınmış olması bu popülasyonda bulgulardaki değişkenliğin daha az olacağını düşündürmektedir. Bu bulgular her ne kadar bağımlılığın nedenlerine ilişkin açıklamalar sunmasa da otoriter ve aşırı koruyucu çocuk yetiştirme tarzını benimseyen gerek anne babaların gerek öğretmenlerin gerekse çocukların yetiştirilmesine katkıda bulunan önemli diğerlerinin payı olduğu düşünülmelidir.

Çalışmada elde edilen sonuçların kültürümüzde bağımlılık eğiliminin yüksek olduğunu (%17.3) göstermesi, okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında yürütülen aile eğitimleri ve grup rehberliği çalışmalarına yer verilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Yüksek bağımlılık eğilimleri anne-baba ve öğretmenlerin çocuklarda görmeyi istediği bir özellik olarak görülse de, çağdaş eğitim kendi başına karar verebilen ve sorumluluk alan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bağımlı bireylerin özellikleri olarak sıralanan sessiz, pasif, kaygılı, heyecanlı ve içe kapanık olma özellikleri okullarda psikolojik danışma uzmanlarının üzerinde çalıştığı öğrenci gruplarını oluşturmaktadır. Bağımlılık eğilimi düşük bireyler yetiştirmeyi hedefleyen anne-baba eğitimleri ya da bağımlılık eğilimini azaltan grup çalışmaları bağımlı bireylerin daha rahat, aktif, sosyal, konuşkan, eleştirel ve kendinden memnun olma gibi yüksek öz güvene sahip bireyler yetiştirmelerini sağladığından grup çalışmaları ve aile eğitim programlarının yapılması önerilebilir.

Üniversiteye gelen yetişkinlerin bilindiği gibi dile getirdikleri özgür olma istekleri ile kişilerarası ilişkilerde bağımlılığı sürdürme eğilimlerinin birbiri ile çelişen sonuçlar doğurduğu da dikkati çekmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular yaşları 18 ile 28 arasında değişen üniversite öğrencileri ile sınırlıdır. Kültürel bir açıklama yapmak için farklı örneklem gruplarından elde edilebilecek veriler üzerinde değerlendirmelerin yapılması genellenebilirliği açısından önemlidir.

KAYNAKLAR/REFERENCES

- Ainsworth, M.D.S. (1972). Attachment and Dependency: A comparison. (Ed.: J.L.Gewirtz). *Attachment and dependency*,97-137, New York: Wiley
- Alonso-Arbiol,I., Shaver, P.R. ve Yarnoz, S. (2002). Insecure attachment, gender roles, and interpersonal dependency in the Basque Country. *Personal Relationships*, 9, 479– 490.
- Aliyev, P.(2008). Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri ve Cinsiyet Rollerinin Üniversite Alan Seçimi ile İlişkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bornstein, R.F. (1992). The dependent personality: Developmental, social and clinical perspectives. *Psychological Bulletin*, 112, 3-23.
- Bornstein, R.F., Krukoni, A.B., Manning, K.A., Mastrosimone, C.C. ve Rossner, S.C. (1993). Interpersonal dependency and health service utilization in a college student sample. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 12, 262-279.
- Bornstein, R.F. ve Cecero, J.J.(2000). Deconstructing Dependency in a Five-Factor World: A Meta-Analytic Review. *Journal of Personality Assessment*, 74 (2), 324-343.
- Bornstein, R.F. (2005). The dependent patient: Diagnosis, assessment and treatment. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36 (1), 82-89
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Yedinci baskı, Ankara: Pegem yayıncılık.
- Çiffiliz, G.(2009). Yetişkin Bağlanma Stilleri, Keşfetme Yönelimi ve Deneyime Açıklık Kişilik Özelliği ile Eşcinselliğe İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkiler. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dunkley, D.M, Blankstein, K.R., Zuroff, D.C., Lecce, S. ve Hui, D. (2006). Neediness and Connectedness and the Five Factor Model of Personality. *European Journal of Personality*, 20, 123-136.
- Eryılmaz,A. ve Öğülmüş, S.(2010). Ergenlikte Öznel İyi Oluş ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,11(3), 189-203.
- Fossati, A., Borroni,S., Marchione, D. Ve Maffei, C.(2011). The Big Five Inventory(BFI) Reliability and Validity of its Italian Translation in Three Independent Nonclinical Samples. *European Journal of Psychological Assessment*, 27 (1), 50-58.
- Gardner, D.K. ve Helmes, E. (2006). Interpersonal Depedency In Older Adults and The Risk Of Developing Mood and Mobility Problems When Receiving Care At Home. *Ageing & Mental Health*, January, 10 (1), 63-68.
- Hirschfeld, R., Klerman, G., Gough, H., Bareett, J. ve Korchin, S.(1977). A Measure of Interpersonal Dependency. *Journal of Personality Assessment*, 41 (6), 610- 618.
- İnanç,Y. B. ve Yerlikaya, E.E. (2008). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- John, O.P., & Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement and theoretical perspectives. In L.A. Pervin & O.P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research*, 102–138. New York: Guilford.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin Tutumları Kültürler Arası Bir Karşılaştırma*. Ankara: ODTÜ.
- Maslow, A.(1970). *Motivation and Personality*. Third Edition, New York: Harper & Row Puplishers.
- McCrae, R.R. ve Costa, P.T.(2006). *Personality In Adulthood, A Five-Factor Theory Perspective*. Second Edition, Guilford Press, New York.

- Morris, C.G.(2002). *Psikolojiyi Anlamak (Psikolojiye Giriş)*. (Ed.H.Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl). Ankara:Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Pallant, J. (2005). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows (Version 12)*. Australia: Allen and Unwin, Publisher, Inc.
- Paunonen, S.V. ve Ashton, M.C. (2001). Big Five Predictors of Academic Achievement. *Journal of Research in Personality* 35, 78–90
- Pincus, A.L. ve Gurtman, M.B. (1995). The Three Faces of Interpersonal Dependency: Structural Analyses of Self-Report Dependency Measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 744-758.
- Pincus, A.L. ve Wilson, K.R. (2001). Interpersonal variability in dependent personality. *Journal of Personality*, 69 (2),224-251.
- Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S.H. ve Knafo, A.(2002). The Big Five Personality Factors and Personal Values. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 789-801.
- Rubinstein, G. (2007). Two Behavioural Indicators of Dependency and the Five-Factor Model of Personality. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 80, 333-342.
- Saulsman, L. M., & Page, A. C. (2004). The Five-Factor Model and Personality Disorder Empirical Literature: A meta-Analytic Review. *Clinical Psychology Review*, 23, 1055-1085.
- Sevi, E.S.(2009). Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Soldz, S., Budman,S., Demby, A. ve Merry, J. (1995). The Relation of Defensive Style to Personality Pathology and The Big Five Personality Factors. *Journal of Personality Disorders*, 9(4). 356-370,
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics. Fourth Edition*. Boston: Allyn ve Bacon.
- Tatar, A.(2009). Beş Faktör Kişilik Modeline Dayalı Olarak Sporcu Kadın ve Erkeklerin Kişilik Profillerinin Karşılaştırılması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 20(2), 70-79.
- Ulusoy, Y.(2010). Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeğinin (Interpersonal Dependency Inventory) Uyarlama Çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk Ruh Sağlığı, Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*. Yirmi beşinci basım, Ankara: Özgür Yayınları.

İletifim/Correspondence

Yağmur ULUSOY
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakóltesi
B Blok, Malatya/Türkiye
Tel: +90 422 377 44 89
yagmur.ulusoy@inonu.edu.tr

Emine DURMUŞ
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakóltesi
B Blok, Malatya/Türkiye
Tel: +90 422 377 44 16
emine.durmus@inonu.edu.tr

